

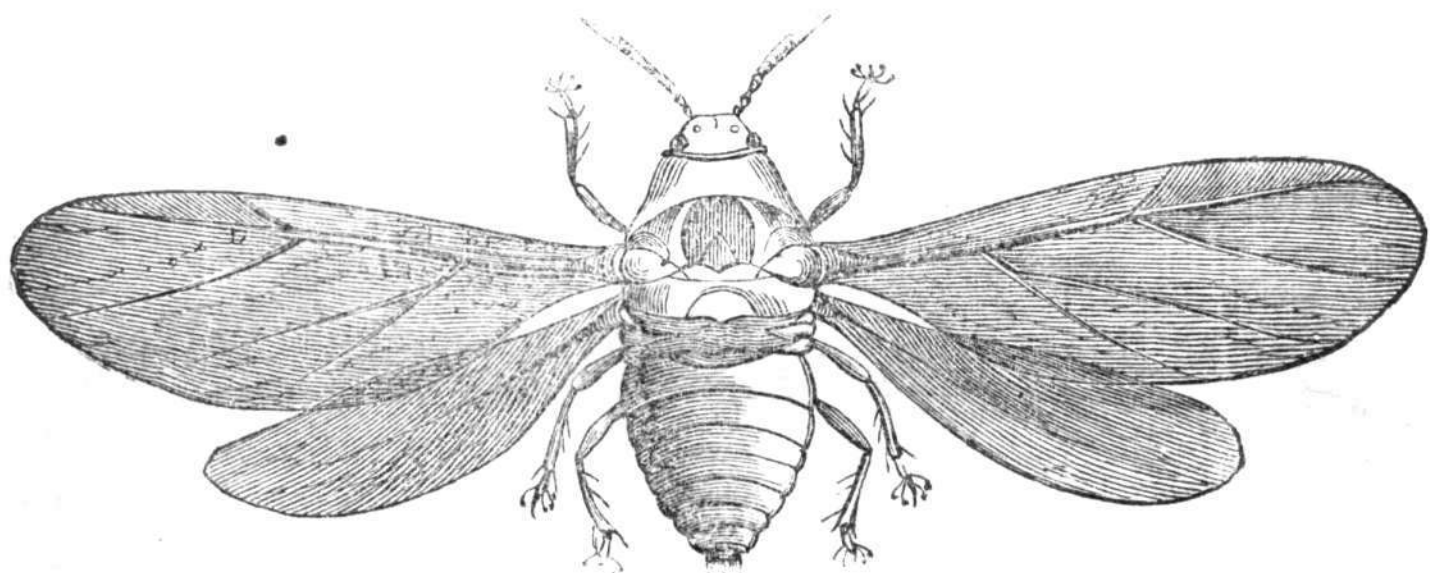
jače dajati. Tudi po letnem času in vremenu se mora živini več ali manj pijače dajati. Kolikor bolj suh je letni čas in vreme, toliko več vode potrebuje živina. Sploh se jej mora toliko vode dati, bodi-si v krmi bodi-si za pijačo, da živina nikoli žeje ne trpi. Posebno pri prešičih, kateri so v tej reči silno natančno predeni, pa tudi pri drugi domači živini, se izcimijo zavoljo pomanjkanja vode hude in silno nevarne bolezni. (Dal. prih.)

Uš na trtnih koreninah (Phylloxera).

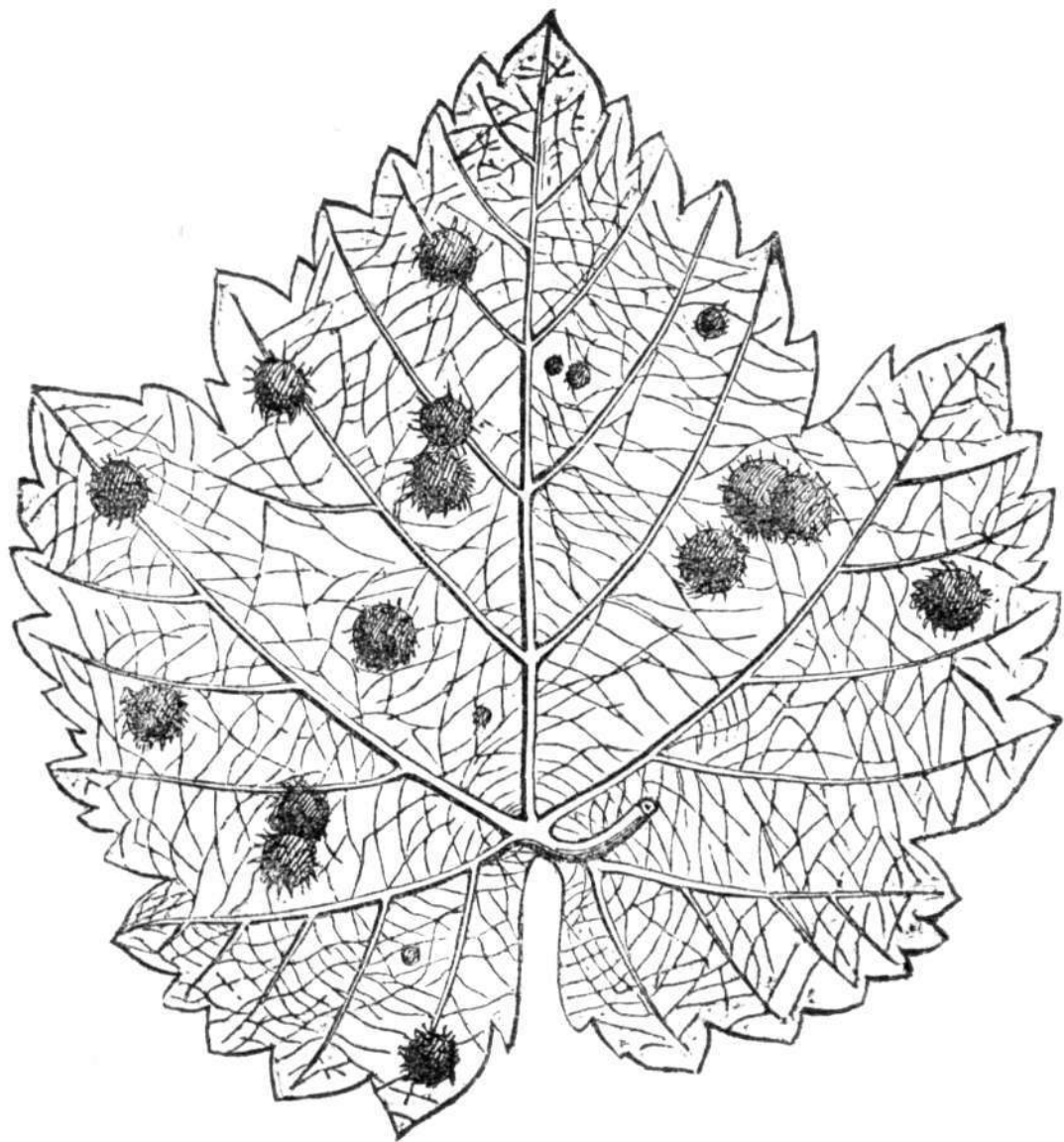
(Konec.)

Če tudi iz vseh jajčic se ne oživi škodljivi mrčes, vendar jih ostane sila veliko, ki se v 4 ali 5 dnevih vgnjezdijo v razpokah skorje in nitkah korenin, kjer začno pokončavati trto. Kedar je uš izpila sok eni trti, leze na drugo, hitro raste, trikrat se levi in dobi v prejšnjem listu naslikano okroglo-podolgasto podobo. Nekrilata ona (babica) ne potrebuje njega, da bi legla oplojena jajčica; vsak nov zárod se rodi že oplojen, in tako gré polaganje jajčic skozi 8 zarodov.

Krilata ona, od ktere se on le malo loči po žilicah kril (perút), kaže se v sledeči podobi:

Lepa mušica je s svetlo-belimi pasovi okoli rumenkatega života, s 4 dolzimi, malo žilčastimi, prezornimi krili. Ker je zelo lahka živalica, jo veter lahko daleč zanese, da svoja jajčica položi na trtno perje v nogradih, ki so daleč proč od prvotnega gnjezda. Na perji, v katero se je vbodla, se kmalu pokažejo hrastovim šiškam enaki izrastki, kakor jih sledeča podoba kaže:

Ko so se mladi izvalili iz jajčic, lezejo po trti doli do korenine, kjer začno sok koreninam srkati, rasti, jajčica leči od zaroda do zaroda.

Vzrok bolezni, ki je dostihmal posebno veliko škodo naredila na Francoskem, in pa življenje tega mrčesa, je profesor J. Planhon v Montpellieru na Francoskem razložil, in to, kar mi tukaj pišemo, je vzeto iz poročil njegovih. On je zasledoval z drobnogledom to grozno škodljivo živalico po vseh nesrečnih nogradih Francoskih.

Učeni in neučeni, posamni vinorejci in cele komisije skušale so mnogovrstna sredstva, da bi zatrli nesrečno to žival; al gotovega dozdej niso še iznašli.

Prvo priporočano in v več nogradih Francoskih skušeno sredstvo — da so ušive in neušive trte v nogradih izruvali in sežgali — nič ni pomagalo; v na novo zasajenih nogradih se je zopet prikazal mrčes, v prejšnjih pa je uš še huje pokončavala korenine ostalemu trsju. Razen tega se je skušalo še mnogo drugega; al pomagalo ni nič ali celó malo. Tako zateglo in trdno življenje ima ta uš, da je niti omotična pruska kislina (blausäure), niti tobakov lag, niti kupreni vitriol itd. ne umori. — Največ je še pomagala gnjijoča človeška scavnica in pa zmes iz 40 delov žepa, 40 delov žganega apna, raztopljen v 500 delih vode, in kuhano tako dolgo, da ostane vsega skupaj le 400 delov. Nekteri brinov trpentin hvalijo.

Kakor pri vsaki kužni bolezni je tudi tukaj najbolje to, da se ubrani, da v nograđe ne pride ta uš, to je, da si vinorejci ne kupijo trt iz taci krajev, kjer je ta uš. Ko bi se vendar ta nadloga kje pri nas pokazala, ponuja se prijazno dobre svete dajati c. kr. visoka poskušalnica v Klosterneuburgu pod Dunajem (k. k. önochemische Versuchsanstalt in Klosterneuburg).

Bog daj, da nograd na slovenski zemlji ostanejo obvarovani te nadloge.

Gospodarji čujte! kaj dela turška goveja kuga.

Ponavljaje to, da le „Novice“ donasajo natančna poročila o stanju kuge v slovenskih krajih sosednih dežel, naznanjamo danes, da po dopisu kr. gubernije iz Reke od 2. dne t. m. je prikazala se turška kuga v čedi 75 volov, ki so sredi preteklega meseca iz Hrvaškega prišli v Škrljevo županije Reške. 18 jih je poginilo. Namestnik velikega župana Reškega je te vole ukazal brž s petrolejem sežgati, še ostalih 57 pa pobiti in meso vseh takih, ki se po raztelešenju najdejo bolni, tudi s petrolejem sežgati, pepel pa zakopati; meso in vse drugo taci volov pa, ki se najdejo zdravi, je dovolil lastniku za porabo, ako se za to oglasi skrajni čas v 36 urah. Ker pa se to ni zgodilo na tanko po županijskem ukazu, so vas Škrljevo djali za 21 dni v zaprtijo in zažugali sodniško kazen vsacemu, kdor prestopi zapoved zaprtije kakor koli.

In res je treba sila ostrih kazni, da se odvrnejo deželam grozne nesreče, ki jim jih prinese kuga.

Kazen, ki jo postava od 29. junija leta 1868. naklada prestopnikom, je do 4 mesecev ječe ali do 500 gold. v denarji, razen tega, kar mora prestopnik še škode povrniti.

Pošten človek bi mislil, da vsak naših ljudi se bode kakor strupa bal dandanes kupčije z živino na Hrvaškem in Reškem, al žalibog! da nektera bisaga nikoli ni sita, če tudi vé, da gré tū za tavžente škode! — Tako je unidan iz Metelj na Notranjskem kobacal neki barantač na Grobniško polje pri Reki in grozno kužno črnico pritiral s kupljenimi voli domú, po kateri je sam zgubil 4 goveda, drug gospodar iz Studenca pa 2 vola, ki mu ju je ta prodal. Od c. kr. deželne vlade v preiskavo te zadeve na Notranjsko poslanega dr. Bleiweisa je napotila velika kužnost one bo-

lezni, da je soglasno z okrajnim zdravnikom dr. Razpetom vasi Metlje in Studenec djali v zaprtijo skozi 15 dni. Sl. deželna vlada je popolnoma potrdila omenjeno zaprtijo. Onega barantača pa še čaka sodniška preiskava. Pohvaliti pa se morajo drugi Studenčani in Meteljčani, da so prav zadovoljni z ostrim varstvom svoje živine, ker vidijo veliko nesrečo.

Ena kompanija vojakov je že šla na stražo Hrvaške meje v Metliški in Črnomaljski okraj, in 3 kompanije pridejo še za varstvo blizu Hrvaškega in Reškega ležečih krajev Krškega, Novomeškega, Planinskega in Postojnskega okraja. Al kaj pomagajo 4 kompanije po 84 mož, če ni vsak gospodar sam pravi stražnik (vahtar) noč in dan! —

Tržaška deželna vlada je poročala 31. decembra, da turške goveje kuge je na Primorskem konec. Hvala vladi, da je zdaj tudi ona prišla do spoznanja, da ni turške goveje kuge več ondi.

Ozir na deželni zbor Kranjski.

Obraznava o nepostavnem imenovanju deželnega šolskega svetnika.

V 11. seji lanskega deželnega zbora je bila razprava na vrsti o tem, da je ministerstvo nauka Njegovemu Veličanstvu nasvetovalo dr. Mrhala za deželnega šolskega svetnika proti določbam dotične postave.

V občni debati je dr. Costa kot poročevalec, braneč pravico deželnega odbora proti nepostavnemu postopanju ministerskemu, govoril tako-le:

Imenovanje šolskih udov v deželni šolski svet ima, akoravno je dotična postava še le leta 1870. potrjena bila, jako veliko zgodovino. To zgodovino v kratkem navesti je moja dolžnost. — Ko je postava o šolskem nadzorništvu bila potrjena, je vlada zahtevala od deželnega odbora, naj svoj predlog stori zaradi udov iz sredine učiteljev za deželni šolski svet. Deželni odbor je na postavni podlagi nasvetoval dva učitelja za uda deželnega šolskega sveta. Al po vladi je prišlo od ministerstva nauka zahtevanje nazaj, naj deželni odbor predlaga več učiteljev, da potem ministerstvo izmed teh učiteljev nasvetuje cesarju dva. Zoper to zahtevanje je deželni odbor protestoval in v dotičnem pismu med drugim rekel: „Deželni odbor je mislil, da ni niti poklican, niti upravičen, §. 35. navedene postave, ki izrečno govori o predlogu „dveh udov učiteljstva“ tolmačiti drugače in samovoljno, in to tem manj, ker v 11. seji deželnega zborovanja leta 1869., o kateri se je obravnavalo in sklepalo o postavi zastran šolskega nadzorništva, so vsi govorniki večine in tudi c. kr. deželni predsednik izrečno tolmačili predlaganje o udih učiteljstva tako, da deželni odbor predlaga dva učitelja, ki se priporočata Njegovemu Veličanstvu v imenovanje. Naprava deželnega šolskega sveta razteza se tudi na one šole, ki jih vzdržujejo ali občine v deželi popolnoma ali pa deloma tudi deželni zaklad. Pri takih razmerah bi se avtonomija deželna pač milovanja vredno kvarila, ako bi deželni zastop med 10 udov deželnega šolskega sveta pošiljal edino le — dva poslanca“.

To je bila bistvena točka onega pisma. — Na to pismo je deželni odbor dobil — in kolikor je meni znano, je ta primerljaj edini, da bi se bil minister sam naravnost obrnil do deželnega odbora — odgovor, v katerem stoji med drugim sledeče: „Zagotovljati morem, da v zahtevanju mojem so me vodile dolžnosti moje odgovorne službe in pa živa želja, da bi se nova deželna šolska oblast sestavila tako, da bi delovanje njeno kar le mogoče pospešilo blagor dežele. Držal sem se pri tem strogo postave o šolskem nadzorstvu, ker ona zahteva predlog deželnega odbora, jaz pa ta izrek v

škodo imenovalne pravice cesarjeve tolmačiti ne morem drugače. Gledé na to, da se deželni odbor noče udati mojemu mnenju, bi gledé na to, da ni dolgo, kar se je deželni zbor razpusil, se deželnemu odboru morebiti videlo ugodno, da se rešitev odloži tako dolgo, dokler se ne voli nov deželni odbor. Al ker je želeli hitro ustanovitve deželnega šolskega sveta, ker me navdaja živa želja, cesarju nasvetovati tako imenovanje, s katerim bi se deželni zastop skladal popolno, zato mislim, da ni nemogoče sporazumeti se z deželnim odborom, toraj ponavljam prošnjo, naj mi razen Andreja Praprotnika in Janeza Šolarja predlaga še druge učitelje.“ — Ko je to pismo prišlo deželnemu odboru v roke, bili smo odborniki različnega mnenja. Dva odbornika sta bila za to, naj deželni odbor strogo varuje svoje stališče in naj ne predlaga več učiteljev nego dva; dva druga odbornika pa sta bila tega mnenja, naj se zadostuje želji ministrom, al z izrečnim pridržkom. Ker so bili glasovi enaki za eno in drugo mnenje, je deželni glavar odločil za drugo mnenje in vsled tega smo predlagali 7 učiteljev, izmed katerih sta res bila imenovana dva učitelja izmed onih, ktere je deželni odbor predlagal; al eden izmed teh se je kmalu odpovedal svojemu poslu in ministerstvo je zopet od deželnega zbora zahtevalo predlog. Deželni odbor je temu precej vstregel in je predlagal zopet samo enega učitelja, in ministerstvo je brez ugovora tistega enega učitelja nasvetovalo cesarju v potrjenje. Al, ko je potem ta ud šolskega sveta imenovan bil za šolskega nadzornika na Kranjskem, je ministerstvo zahtevalo, naj zopet predlaga deželni odbor zaradi imenovanja enega uda v deželni šolski svet. Deželni odbor je temu zadovoljil, al predlog je od ministerstva nazaj prišel s tem, da ministerstvo ne more nasvetovati presvitlemu cesarju onega učitelja, ktere ga je predlagal dež. odbor, temuč je zahtevalo, da deželni odbor gledé na okoliščine, vzlasti na zastopanje realističnih nauk v deželnem šolskem svetu predlaga drugo osebo. — Deželni odbor je tudi to storil, al namesti odgovora je prišlo — imenovanje dr. Mrhal-a, kateri od deželnega odbora ni bil predlagan za to mesto. — Tukaj moram omeniti, da deželni odbor in vsa naša stranka osobno nič nima zoper dr. Mrhal-a, on je vse časti vreden. — Al, gospoda moja, ako se poganjamo za tako stvar, nam ne gré za osebo, temveč za pravico dežele, za pravico deželnega zbora in pred vsem za postavno rešenje tega vprašanja.

Iz te, po aktih dokazane zgodovine je razvidno, da ministerstvo razen vrste tistih, ktere je predlagal deželni odbor, nikoli pred nikogar ni nasvetovalo v potrjenje Njegovemu Veličanstvu, ampak le v sedanjem primerljaji. Da to ravnanje ni postavno, se razvidi iz tega, ako se pomisli sledeče: Prvič je gotovo, da postava o šolskem nadzorstvu v §. 35. zahteva izrečno, da imenovanje dveh udov v deželni šolski svet se ima storiti po presvitem cesarji, kteremu ima predlog staviti minister, ki pa ima popred predlog zahtevati od deželnega odbora. Če vlada ta paragraf tako tolmači kakor ga zdaj, potem drugoga nič ni treba, nego od deželnega odbora zahtevati en predlog, potem pa storiti kar se hoče, to je, nasvetovati ktere ga koli hoče učitelja. Ako bi to vladno tolmačenje bilo pravo, potem bi mi bili res naredili postavo, ktera nima prav nobenega pomena v §. 35. Ali se predlog deželnega odbora zasliši ali ne, to je potem čisto vse eno, če ima minister pravico nasvetovati cesarju osebo, ktere on sam hoče po svoji volji in tudi proti nasvetu deželnega odbora. Tudi deželni zbor takrat, ko je naredil to postavo, ni bil tega mnenja, da se ima ta §. tolmačiti drugače, nego tako, da se minister mora sporazumeti z deželnim odborom